

activity in the region]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 20.7 (pp. 138–143). [in Ukrainian].

6. Kopylyuk, O. I., & Kolodiychuk, A. V. (2012). Stan bankivs'koyi systemy Ukrayiny v suchasnykh umovakh hospodaryuvannya [The state of the banking system of Ukraine in modern economic conditions]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 22.11 (pp. 190–196). [in Ukrainian].

7. Chertoryzhskyy, V. M., & Kolodiychuk, A. V. (2010). Organizatsiyni aspekyt formuvannya spryvatlyvoho investytsiynoho klimatu v rehioni [Organizational aspects of the formation of a favorable investment climate in the region]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 20.11 (pp. 267–272). [in Ukrainian].

8. Markowitz H. M. (1959). Portfolio selection: efficient diversification of investments. London: John Wiley & Sons, Inc., New York: Chapman & Hall Limited.

9. Tobin, J. (1965). The Theory of Portfolio Selection. In The Theory of Interest Rate. London: Macmillian and Co. (pp. 3–51).

Дані про авторів

Гаврилко Петро Петрович,

к.е.н., професор, директор Ужгородського торгово–економічного інституту Київського національного торговельно–економічного університету

e-mail:Kaf–et@uzhnu.edu.ua

Лалакулич Марія Юріївна,

к.е.н., доцент, професор Ужгородського торгово–економічного інституту Київського національного торговельно–економічного університету

e-mail:Kaf–et@uzhnu.edu.ua

Шелемон Любов Михайлівна,

старший викладач Ужгородського торгово–економічного інституту Київського національного торгово–економічного університету

e-mail:Kaf–et@uzhnu.edu.ua

Данні об авторах

Гаврилко Петр Петрович,

к.э.н., профессор, директор Ужгородского торгово–экономического института Киевского национального торгово–экономического университета

e-mail:Kaf–et@uzhnu.edu.ua

Лалакулич Мария Юрьевна,

к.э.н., доцент, профессор Ужгородского торгово–экономического института Киевского национального торгово–экономического университета

e-mail:Kaf–et@uzhnu.edu.ua

Шелемон Любовь Михайловна,

старший преподаватель Ужгородского торгово–экономического института Киевского национального торгово–экономического университета

e-mail:Kaf–et@uzhnu.edu.ua

Data about the authors

Petro Havrylko,

Ph.D. of Economics, Professor, Director of Uzhgorod Trade and Economic Institute of the Kiev National Trade and Economic University

e-mail:Kaf–et@uzhnu.edu.ua

Mariya Lalakulich,

Ph.D. of Economics, Associate Professor, Professor of the Department of Accounting and Taxation of UTEI KNTEU

e-mail:Kaf–et@uzhnu.edu.ua

Lyubov Shelemon,

Senior Lecturer of Uzhgorod Trade and Economic Institute of the Kiev National Trade and Economic University

e-mail:Kaf–et@uzhnu.edu.ua

УДК 338.24.01

DOI.5281/zenodo.2555969

ХОДЖАЯН А.Р.

Генезис теорій структурних трансформацій економічної системи

Предмет дослідження: узагальнення теоретичних підходів до структурування економіки як методологічного базису реалізації державної політики ефективних структурних перетворень національної економіки.

Метою дослідження є: аналіз еволюції теоретичних підходів щодо структурування економіки та здійснення їх типологізації, на основі виокремлення чинників структурних трансформацій.

Методологія проведення роботи: використання системно–структурного підходу (для визначення сутності понять структура економіки, структурні трансформації економічної системи); порівнання

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

няльного аналізу – в процесі систематизації та групування теорій.

Результати роботи: запропоновано підходи до типологізації теорій структурних трансформацій економіки, критеріями яких можуть слугувати концептуальні підходи до структурування економіки та інструментарій реалізації структурних перетворень. Серед них: теорії економічного зростання, теорії галузевої, відтворювальної, технологічної, інституційної, регіональної структури, а також теорії глобальних трансформацій. На основі ідентифікації ключових чинників структурування національної економіки визначено взаємозв'язок економічного зростання і структурних перетворень.

Висновки: різноманітні підходи до структурування економіки характеризують економічну систему як поліструктурне утворення, що складається з безлічі взаємопов'язаних і відповідним чином упорядкованих в часі, просторі, системі різних координат компонентів (галузей, регіонів, технологічних укладів, інституційних секторів, фаз суспільного відтворення тощо). Взаємозв'язок економічного зростання і структурних трансформацій виявляється у їх взаємозалежності. Природа і якість економічного зростання обумовлюється структурними факторами, що його продукують: за рахунок технологічних проривів, галузевих і відтворювальних трансформацій, інституційних змін. Зворотній вплив економічного зростання на структурні трансформації економіки полягає у формуванні матеріальних передумов для реалізації цілеспрямованих заходів щодо формування ефективної структури економіки з переважанням високотехнологічних видів економічної діяльності; підготовки висококваліфікованих сучасно навчених фахівців; розробці і опануванні нових видів сировини і матеріалів, запровадженні нових технологій виробництва та форм організації праці, освоєнні нових ринків збуту.

Ключові слова: теорії структурних трансформацій, теорії економічного зростання, відтворювальна структура, галузева структура, технологічна структура, регіональна структура, інституційна структура, зовнішньоекономічна структура.

ХОДЖАЯН А.Р.

Генезис теорий структурных преобразований экономической системы

Предмет исследования: обобщение теоретических подходов к структурированию экономики как методологического базиса реализации государственной политики эффективных структурных преобразований национальной экономики.

Целью исследования: является анализ эволюции теоретических подходов к структурированию экономики и осуществления их типологизации, на основе выделения факторов структурных трансформаций.

Методология проведения работы: использование системно-структурного подхода (для определения сущности понятий структура экономики, структурные трансформации экономической системы); сравнительного анализа – в процессе систематизации и группировки теорий.

Результаты работы: предложены подходы к типологизации теорий структурных преобразований экономики, критериями которых могут служить концептуальные подходы к структурированию экономики и инструментарий реализации структурных преобразований. Среди них: теории экономического роста, теории отраслевой, воспроизводственной, технологической, институциональной, региональной структуры, а также теории глобальных трансформаций. На основе идентификации ключевых факторов структурирования национальной экономики определена взаимосвязь экономического роста и структурных преобразований.

Выводы: различные подходы к структурированию экономики характеризуют экономическую систему как полиструктурное образование, состоящее из множества взаимосвязанных и соответствующим образом упорядоченных во времени, пространстве, системе различных координат компонентов (отраслей, регионов, технологических укладов, институциональных секторов, фаз общественного воспроизводства и т.д.). Взаимосвязь экономического роста и структурных преобразований оказывается в их взаимозависимости. Природа и качество экономического роста определяется структурными факторами, которые его вызывают: за счет технологических

проривов, отраслевых и воспроизводственных трансформаций, институциональных изменений. Обратное влияние экономического роста на структурные трансформации экономики заключается в формировании материальных предпосылок для реализации целенаправленных мер по формированию эффективной структуры экономики с преобладанием высокотехнологичных видов экономической деятельности; подготовке высококвалифицированных современно обученных специалистов; разработке и освоении новых видов сырья и материалов, внедрении новых технологий производства и форм организации труда, освоении новых рынков сбыта.

Ключевые слова: теории структурных преобразований, теории экономического роста, воспроизводящая структура, отраслевая структура, технологическая структура, региональная структура, институциональная структура, внешнеэкономическая структура.

KHODZHAIN A.R.

Genesis of the economic system structural transformation theories

The subject of research: a synthesis of theoretical approaches to the structuring of the economy as a methodological basis for the implementation of the state policy of effective structural transformations of national economy.

The purpose of the article: is to analyze the evolution of theoretical approaches to the structuring of the economy and its grouping based on the identification of structural transformations factors.

Methodology of the work: using the system and structural approach (to determine the essence of the concepts of the structure of the economy, structural transformation of the economic system); comparative analysis – in the process of systematization and grouping of theories.

Results: approaches to the typology of theories of economy structural transformations are proposed. Conceptual approaches to the economy structuring and the tools for the implementation of structural transformations can serve as the criteria for this typology. The next groups of theories are recognized in the article: the theories of economic growth, the theories of sectoral, reproduction, technological, institutional, regional structure, as well as the theories of global transformations. Based on the identification of key factors in the national economy structuring, the relations between economic growth and structural changes have been determined.

Conclusions: various approaches to structuring economy characterize an economic system as a formation with multiple structure, consisting of many interrelated and appropriately ordered in time, space etc. components (industries, regions, technological structures, institutional sectors, phases of social reproduction, etc.). The interrelation of economic growth and structural transformations is hidden in their interdependence. The nature and quality of economic growth is determined by the structural factors that cause it: due to technological breakthroughs, sectoral and reproductive transformations, and institutional changes. The reverse effect of economic growth on the structural transformation is the formation of the material prerequisites for the implementation of targeted measures to form an effective economic structure with a predominance of high-tech economic activities; to train highly qualified specialists; to develop new types of raw materials, to introduce new production technologies and forms of work organization, to develop new markets.

Keywords: theories of structural transformations, theories of economic growth, reproduction structure, sectoral structure, technological structure, regional structure, institutional structure, external economic structure.

Постановка проблеми. Дослідження умов соціально-економічного розвитку країн світу демонструє тісний зв'язок параметрів економічної динаміки національних економік та їх структурних пропорцій. Запорукою динамічного розвитку національної економіки, підвищення її економічних та соціальних параметрів є ефективна структура еко-

міки, яка характеризується оптимальним набором і раціональним співвідношенням між елементами економічної системи, збалансовано функціонує і раціонально використовує необхідні ресурси, поліпшуючи соціально-економічні показники.

Визначення структури економічної системи як визначальної детермінанті економічного розви-

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

тку зумовило активізацію наукових досліджень щодо структурних параметрів економіки та визначення чинників структурних трансформацій.

Розвиток ринкової економіки України нагаль-но вимагає обґрунтування стратегічних напря-мів структурних трансформацій, орієтованих на формування ефективних структурних пропорцій на основі застосування теоретичних підходів до структурування економіки та оцінки ролі окре-мих факторів формування ефективної структур-ної архітектоніки національної економіки.

Ступінь розробки проблеми. Серед тео-ретичних розробок, які висвітлюють закономір-ності і параметри структурних трансформацій можна виокремити дослідження за наступними напрямками: теорії економічного зростання, те-орії галузевої, технологічної, відтворювальної, ін-ституційної та регіональної структури, а також те-орії глобальних трансформацій.

Метою дослідження є: аналіз еволюції тео-ретичних підходів щодо структурування економі-ки та здійснення їх типологізації, на основі вио-кремлення чинників структурних трансформацій.

Виклад основного матеріалу. Особливе міс-це в осмисленні механізмів функціонування наці-ональних економік та обґрунтування напрямів їх розвитку займають теорії економічного зростання

В групі теорій економічного зростання дослі-джувалися чинники, темпи економічного зрос-тання і було обґрунтовано можливі і раціональні межі зростання економіки без шкоди її розвитку. Серед них можна виокремити такі теорії (табл.1).

Модель динамічної рівноваги Харрода–До-марса була розроблена представниками школи неокейнсіанства Роєм Харродом та Евсесем Домаром. Однофакторна модель пояснює при-чини економічного зростання постійними тем-пами росту рівня заощаджень та продуктивності капіталу у довгостроковому періоді [4]. Чим ви-щий рівень заощаджень, а також нижчий рівень капіталоємності, тим вищий рівень економічно-го росту, оскільки менші затрати капіталу гене-рують виробництво більшої кількості продукції. І навпаки, низький рівень заощаджень і високий рівень капіталоємності означає, що інвестиції у технологічний прогрес неефективні або відсутні.

Модель має наслідки для менш розвинених кра-їн, де є надлишок робочої сили, проте спостеріга-ється нестача капіталу, реальних заощаджень, що стримує економічний розвиток. Відповідно по-літика країни має бути спрямована на залучення інвестицій та їх більш ефективного використання за рахунок НТП та структурної перебудови, а та-кож лібералізації умов залучення капіталу в країну.

Таблиця 1. Теорії економічного зростання

Автори	Назва	Основна ідея	Період
Р. Харрод, Е. Домар	Модель динамічної рівноваги	Темп економічного зростання для країн, що розвивають-ся визначаються рівнем заощаджень та продуктивністю капіталу. Державна політика має бути спрямована на залучення інвестицій та їх більш ефективне використання за рахунок НТП та лібералізації умов залучення капіталу.	40і роки ХХ ст.
Х. Ченері, А. Страут	Модель економічного росту з двома дефіцитами	Темп економічного зростання залежить від нестачі за-ощаджень та зовнішньоторговельного дефіциту, а розвиток економіки формується за рахунок структурної перебудови у бік імпортозаміщення та заміни зовнішніх джерел фінансування на внутрішні. Основними факторами структурної трансформації є вільний доступ на зовнішні ринки, нагромадження капіталу, зростання рівня освіти, використання більш продуктивної технології.	70-ті роки ХХ ст.
Д. Медоуз, Дж. Форестер	Теорія меж зростання	В умовах, якщо тенденції до зростання кількості населення, вис-наження природних ресурсів, зростання обсягів виробництва не зміняться, то в середині ХХІ сторіччя світ досягне межі зростання, що призведе до його подальшого неконтрольованого занепаду. Аргументувалась необхідність переходу до концепції сталого економічного та соціального розвитку.	1972 р.
П. Ромер	Ендоген-на модель економічного зростання	Модель економічного зростання, де внутрішніми чинником економічного розвитку є НТП. Доводилось, що країни, політика яких направлена на зміни, інновації, конкуренцію та відкритість, будуть зростати.	1994р.

Джерело: за даними: [4, 5, 6, 7]

Модель економічного зростання з двома дефіцитами Ченері і Страута являє собою ряд середньо-та довгострокових регресійних моделей, які пояснюють, механізм економічного зростання за рахунок структурних перетворень внаслідок за-лучення іноземних інвестицій для слаборозвиненої економіки.

Згідно моделі темп економічного зростання залежить від внутрішнього та зовнішнього дефіцитів, а саме нестачі заощаджень та зовнішньоторговельного дефіциту. Міжнародна допомога може бути використана для заповнення розриву в заощадженнях (англ. savings gap) чи курсових різницях (англ. foreign exchange gap). Проте слаборозвинена економіка в умовах свого розвитку проходить декілька фаз: перша – коли відбувається максимальне поглинання економікою зовнішніх інвестиційних ресурсів, доки не буде заповнений розрив у заощадженнях. Друга фаза вже обмежується фактором нестачі внутрішніх інвестиційних ресурсів, без яких економіка не може продовжувати зростати. Структурна перебудова економіки є необхідною передумовою досягнення третьої фази, коли зростання досягається за рахунок експортної експансії та імпортозаміщення [5].

Теорія меж зростання Деніса Медоуза (англ. the limits to growth) – це дослідження наслідків зростання кількості населення у світі, споживання природних ресурсів, промислового та сільськогосподарського виробництва, забруднення навколишнього середовища для світової економіки. Дослідження здійснювалося за допомогою комп’ютерного моделювання процесу розвитку цивілізації з різними сценаріями з використанням методології системної динаміки Джая Форестера. У дослідженні були представлені 12 сценаріїв розвитку людства.

Це була перша доповідь Римського клубу 1972 року, що висунула наступну тезу: в умовах, якщо тенденції до зростання кількості населення, виснаження природних ресурсів, зростання обсягів виробництва та забруднення навколишнього середовища не змінятися, то в середині ХХІ сторіччя світ досягне межі зростання, що приведе до його подальшого неконтрольованого занепаду у вигляді зменшення кількості людей на планеті та деградації екосистеми.

З 12 описаних сценаріїв, 5 – були пессимістичними, згідно яких кількість населення Землі досягала піку у 10 млрд. людей з подальшим різким

спадом до популяції в 1–3 млрд. людей з низьким рівнем життя. Жоден з сценаріїв не призводив до «світового вимирання» чи «кінця світу». Навіть найгірші сценарії показували зростання рівня життя до 2015 року [6, с.24–169].

Проте водночас, були розроблені інші сценарії, висновки яких в загальному доводили, що, якщо вчасно змінити ці тенденції і перейти до концепції сталого економічного та соціального розвитку, то занепаду можна уникнути. 7 сценаріїв з 12 розділялися умовно на «сприятливі» та «менш сприятливі», що включали в себе не стільки технологічні прориви, скільки політичні та соціальні зміни у вигляді жорстких чи м’яких обмежень народжуваності на рівні природного зменшення населення, обмеження капітальних інвестицій та контроль за забрудненнями [6, с.23].

Ендогенна модель економічного зростання Поля Ромера є класичною моделлю економічного зростання, де внутрішніми чинником економічного розвитку є науково-технічний прогрес. Базуючись певних передумовах, Поль Ромер класифікує економіку за трьома секторами:

1) перший (дослідницький) сектор, де на основі існуючого людського капіталу створюються нові знання, що матеріалізуються у вигляді нових технологій у другому секторі;

2) другий сектор це сектор, в якому виробляються технології на основі придбаних знань у першого сектора. У цьому секторі кожна розробка захищена патентами, що дозволяє розробникам отримувати монопольний прибуток. Вважається, що патент діє нескінченно довго. Розроблені технології не продаються, а здаються в оренду третьому сектору.

3) Третій сектор – сектор, що виробляє кінцеву продукцію на основі праці та технологій, отриманих з другого сектора. Частина цієї продукції, пропорційна об’єму технологій, необхідна для роботи другого сектора і, тому, орендується цим сектором [7].

На практиці, це проявляється у тому, що економіка країн, політика яких орієнтована на зміни та інновації, конкуренцію, відкритість, зростає. Водночас, економіки, орієнтовані на захист або сприяння традиційним галузям чи фірмам, та обмежують чи сповільнюють зміни, з часом можуть сповільнити зростання.

Матеріальною основою неперервного відтворення та розвитку виробництва виступає відтво-

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

рення сукупного суспільного продукту, яке формується на чотирьох стадіях його руху: власне виробництво; розподіл, обіг, споживання. В теоріях відтворювальної структури презентовано дослідження відтворювальних пропорцій між складовими частинами суспільного виробництва – матеріального і нематеріального (табл.2),

Першим представником групи теорій відтворювальної структури можна назвати фізіократа Франсуа Кене, який вперше створив модель суспільного відтворення у 1758 році у праці «Економічна таблиця». Автор описав процес суспільного відтворення, який відбувався між трьома класами: фермерами, феодалами та стерильним класом, що включає торговців, ремісників, і т.д., тобто не зайнятих у сільському господарстві.

Автор вважав, що промисловість і торгівля не є галузями, що сприяють економічному розвитку і добробуту населення. Згідно його таблиці, саме надлишки у сільському господарстві, перетікаючи у вигляді ренти, заробітної плати чи споживчих витрат були рушіями економічного зростання.

Концепція фізіократа щодо «чистого продукту», була фактично основою для марксистської теорії суспільного відтворення та його теорії додаткової вартості.

Автор, досліджуючи умови реалізації сукупного суспільного продукту, розділив його в залежності від призначення на два підрозділи: виробництво засобів виробництва (I підрозділ) і виробництво предметів споживання (II підрозділ). До першого відносилися

галузі, що зайняті випуском продукції для виробничого споживання. До другого підрозділу відносилися галузі, де вироблялися матеріальні блага для задоволення особистих потреб населення.

У своєму дослідженні відтворювальної структури економіки, К.Маркс пояснював механізм простого та розширеного відтворення. Просте відтворення означало відновлення виробництва в незмінних масштабах, тобто де вся додаткова вартість використовувалася не на нагромадження, а на особисте споживання капіталістів.

Розширене відтворення представляло собою відтворення, у процесі якого обсяг суспільного продукту зростав, що є результатом процесу нагромадження капіталу. А саме, якщо капіталіст бажає розширювати своє виробництво, то єдиним джерелом цього могла бути додаткова вартість.

Таким чином, розглядаючи протиріччя в капіталістичному способі виробництва, К. Маркс стверджував, що комунізм має замінити капіталізм, в результаті чого, з'явиться нова структура економіки, яка має регулюватися державою [8, с. 402].

В теоріях галузевої структури джерелом економічного зростання розглядається переміщення ресурсів у високопродуктивні галузі з низько-продуктивних (табл. 3).

Теорія двох секторів (англ. dual-sector model), розроблена британським економістом Вільямом Льюісом, лауреатом Нобелівської премії з економіки (1979), пояснює економічний розвиток країн, що розвиваються, переливом робочої си-

Таблиця 2. Теорії відтворювальної структури

Автори	Назва	Основна ідея	Період
Ф. Кене	Модель суспільного відтворення	Промисловість і торгівля не є галузями, що сприяють економічному розвитку і добробуту населення. Лише надлишки у сільському господарстві, перетікаючи у вигляді ренти, заробітної плати чи споживчих витрат є рушіями економічного зростання.	1758р.
К. Маркс	Теорія суспільного відтворення та додаткової вартості	Економічне зростання відбувалося за рахунок нагромадження капіталу. Стримуючи своє особисте споживання, капіталіст може отримати ресурси, які, будучи вкладені в придбання нових засобів виробництва і найм нової робочої сили, обернуться для нього зростаючим припливом додаткової вартості, що є джерелом розширеного економічного відтворення.	70-ті–80-ті роки XIX ст.
С. Кузнец	Теорія будівельних циклів	Інтерпретація економічного зростання з позицій розуміння соціально-економічної структури і процесу розвитку. В основі економічного зростання будівельні цикли тривалістю 18–25 років, які обумовлені періодичним масовим оновленням житлових і виробничих споруд.	30–60-ті роки ХХ ст.
М. Алле	«Золоте» правило нагромадження	Обґрунтування відтворювальних пропорцій економіки на основі раціональної структури нагромаджень. Розробка теорії взаємозв'язків економічного зростання, інвестицій, відсоткових ставок.	1969р.

Джерело: за даними: [8, 26]

Таблиця 3. Теорії галузевої структури

Автори	Назва	Основна ідея	Період
В. Льюіс	Теорія двох секторів	Економічний розвиток країн, що розвиваються, пояснюється переливом робочої сили з сектору натурального господарства до промислового.	1955р
В. Леонт'єв	Модель міжгалузевого балансу «витрати–випуск»	Статистична балансова модель, що характеризує міжгалузеву структуру національної економіки, промислові зв'язки та пропорції в економіці. Модель охоплює не лише виробництво, а і розподіл, перерозподіл, проміжне споживання для більшого опису процесу відтворення.	ЗО ті роки ХХ ст
Е. Мейсон, Дж. Бейн.	Модель «Структура–поведінка–результат»	Функціонування галузі залежить від поведінки гравців на ринку, що в свою чергу визначається структурою ринку.	ЗО ті роки ХХ ст

Джерело: за даними: [9,10,11,12,13]

ли з сектору натурального господарства (англ. *subsistence*) до промислового (англ. *capitalist*) [9].

Сектор натурального господарства являє собою традиційний сектор сільського господарства, де є надлишок робочої сили. Продуктивність і заробітні плати у цьому секторі є нижчими, порівняно з промисловим сектором, що і є причиною переливу надлишкової робочої сили у промисловий сектор. Останній представляє собою сектор виробництва, де капіталісти наймають робочу силу.

За моделлю прибуток буде реінвестований у бізнес у вигляді капіталу, відповідно, сектор потребуватиме додаткової робочої сили і зростатиме. Це дає поштовх для створення нових галузей, розширення існуючих при даній фіксованій ставці заробітної плати.

Проте ця модель має обмеження та критикується за припущення про те, що весь прибуток, отриманий у промисловому секторі, буде реінвестовано; припущення про фіксованість заробітної плати і не врахування диференціації у кваліфікації працівників; припущення про безмежну можливість поглинати надлишкову робочу силу у промисловому секторі.

Наступна теорія у цій групі це дослідження Василя Леонтьєва, який у 1973 році отримав Нобелівську премію за свою модель міжгалузевого балансу «витрати–випуск» [10]. На основі міжгалузевих балансів інших країн Леонтьєв аналізував стан і структуру економіки, проаналізував можливі наслідки структурної перебудови та розробив програму реструктуризації галузей, раціоналізації транспортних сполучень.

Модель «затрати–випуск» в Україні вона інтегрована в Систему Національних Рахунків та застосовується для характеристики формування ресурсів

країни, напрямами їх використання, виникнення доданої вартості, трансформацію вартості товарів та послуг в основних цінах на вартість в цінах споживача.

Модель «Структура–поведінка–результат» (англ. *structure, conduct, and performance*) розроблена у 1930х роках гарвардським економістом Едвардом Мейсоном [11] та доопрацьована його учнем Джо Бейном [12]. Згідно моделі, функціонування галузі залежить від поведінки гравців на ринку, що в свою чергу визначається структурою ринку.

Структура ринку, проявляється у ринковій концентрації, диференціації продуктів, наявності бар'єрів для входу нових фірм та розвиненої ринкової інфраструктури. Структура ринку залежить від технологічної особливості виготовлення продукції, наявності сировини, характеру попиту, витрат на одиницю продукції, і т.д.

Поведінка – це те, як продавці та покупці поводяться загалом та взаємодіють між собою, включає в себе стратегію поведінки фірм, ціноутворення, характер маркетингової політики, практику ведення конкурентної боротьби.

Результат функціонування ринку визначається його ефективністю, прибутковістю, якістю продукту, використанням ресурсів, технічним прогресом, рівнем економічного розвитку.

Державна політика впливає безпосередньо на структуру та поведінку, що в свою чергу визначає результативність. Так, наприклад, держава може регулювати ціни виробників–монополістів чи вводити певні антимонопольні обмеження, контролювати рівень цін, проводити певну інвестиційну політику, встановлювати податки та надавати субсидії [13, с. 28].

Теорії технологічної структури мають спільнюю основою визнання пріоритетності технічно-

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Таблиця 4. Теорії технологічної структури

Автори	Назва	Основна ідея	Період
А. Фішер , К. Кларк та Ж. Фураст'є Д.Белл, В.Іноземцев	Теорія трьох секторів	У країнах з низьким рівнем доходу на душу населення головна частина національного доходу виробляється у первинному секторі, більш розвинені країни отримують свої доходи переважно у вторинному секторі. А у високорозвинених країнах домінує сфера послуг у загальному обсязі виробництва. Технологічний прогрес є визначальним фактором суспільного розвитку, що призводить до поступової зміни цивілізацій.	1935–1950рр.
М.Кондрат'єв, Й.Шумпетер	Теорія довгих хвиль та теорія економічного зростання	Чинником економічного розвитку і структурних трансформацій в економіці (і одночасно причиною циклічних коливань) є науково–технічні винаходи, відкриття та зміни технологічних укладів.	30–40 роки ХХст.
Х. Ченері		Для економік, що розвиваються, економічне зростання країни визначається поступовою зміною економічної, промислової та інституційної структури. Рисами економічного зростання є перехід від сільського господарства до промислового виробництва; нагромадження фізичного та людського капіталу; зміна структури споживчого попиту у бік промислових товарів та сфери послуг; урбанізація; зміна кількості населення; зменшення сім'ї у розмірах; зростання рівня освіти.	1979р.
Джон Гелбрейт	Теорія нового індустріального суспільства	Основою економіки визнавалися великі корпорації, сила яких ґрунтуються на науково–технічному прогресі і їх мета – не тяга до максимізації прибутку, а тяга до домінування та розширення.	1967р.
П. Друкер	Концепція працівника знань	Структурні зміни відбуваються за основними чотирма напрямками: поява нових технологій та галузей; перехід від міжнародної економіки до світової; становлення суспільства організацій та посилення ролі знань, як фактору економічного розвитку.	50ті роки ХХ ст
Е. Тоффлер	Концепція інформаційної цивілізації	Світ переходить до постіндустріальної інформаційної хвилі, що викликає зміну соціальної та економічної структури суспільства. В найближчі десятиріччя пріоритетного розвитку набудуть інформація та знання. Структурні зміни, що охоплють світ будуть включати: зростання ролі інтернету, інтерактивних медіа, клонування, генної інженерії; культурні зміни; посилення тенденцій консумеризму.	70–80ті роки ХХ ст.
М. Порттер	Концепція стадій економічного розвитку	Економіки країн проходять чотири фази розвитку, де спочатку конкурують за рахунок факторів виробництва, потім за рахунок збільшення обсягу інвестицій. Третя стадія характеризується розвитком НТП. Четверта стадія характеризує спад в економіці, зниження конкурентоспроможності та добробуту.	80ті–90ті роки ХХ ст.

Джерело: за даними: [1,2, 14 – 22]

го прогресу як рушія структурних перетворень та економічного зростання (табл. 4).

Теорія трьох секторів сформована у 1935–1950х роках у роботах Алана Фішера, Коліна Кларка та Жана Фураст'є. Згідно даної теорії економіка поділялася на три сектори: первинний (англ. primary), що включає видобуток сировини, сільське господарство; вторинний (англ. secondary), що включає переробну промисло-

вість; та третинний (англ. tertiary, service sector), до складу якого входить сфера послуг. Критеріями поділу економіки на сектори були: залежність від природних ресурсів, техніко–економічні особливості галузей, рівень продуктивності праці, кількість зайнятих у кожному секторі [14].

К. Кларк стверджував, що кожна країна проходить всі три етапи розвитку і перехід від стадії до стадії супроводжується зростанням темпів

продуктивності, зміною структури зайнятості у бік сфери послуг, а також зміною структури споживчого попиту [15]. Таким чином, країни з низьким рівнем доходу на душу населення перебувають на початковій стадії свого розвитку, де головна частина національного доходу виробляється у первинному секторі. А у високорозвинених країнах домінує третинний сектор у загальному обсязі виробництва.

Жан Фураст'є вважав саме технологічний прогрес визначальним фактором суспільного розвитку, який призводить до поступової зміни цивілізацій. Перехід до постіндустріальної цивілізації буде супроводжуватися також збільшенням кількості зайнятих саме у сфері послуг, внаслідок автоматизації та науково-технічного прогресу [16].

В подальшому секторальна теорія була розвинена іншими авторами, в тому числі російським економістом Владиславом Іноземцевим, чия ідея полягає у тому, що суспільний устрій залежить від характеру діяльності людей та їх взаємодії у процесі виробництва благ та їх споживання на різних етапах історичного розвитку. Його класифікація епох виглядає наступним чином: 1) Доекономічна, де активність людини була пов'язана з протиборством з природою з метою виживання; 2) Економічна, що основана на праці, як усвідомленій діяльності з метою створення комфортних умов життя; 3) Постекономічна – епоха, основана на творчому характері праці з новими цінностями, де більшу роль грають навики, знання, інформація і т.д. Автор зазначає, що в умовах постіндустріального суспільства частка сільського господарства та добувної промисловості зменшується до істотно малих розмірів, проте це не означає, що первинний сектор повністю зникає. В абсолютному вимірі він все-одно зростатиме за рахунок зростання кількості населення [17].

У контексті теорій технологічної структури також варто звернути увагу на доробок американського соціолога Деніела Бела, який охарактеризував постіндустріальне суспільство як суспільство знань [18]. Необхідними елементами постіндустріального суспільства є 1) превалюванням сфери послуг над виробництвом; 2) знання як фактор виробництва; 3) поява нових класів у суспільстві, а саме технократів як носіїв знань.

В якості методологічної основи для пояснення структурних перетворень у технологічному розрізі можуть бути використані теорія довгих хвиль

Миколи Кондрат'єва та економічного зростання Йозефа Шумпетера.

В теорії довгих хвиль на основі статистичного матеріалу про розвиток промислово розвинених країн за 140 років М. Кондрат'єв зробив емпіричне узагальнення про наявність циклічних коливань приблизно кожні 50 років, що пов'язані з вагомими науково-технічними винаходами. Ці довгі хвилі пов'язані зі зміною базових технологій, джерел енергії та об'єктів інфраструктури, з масовим впровадженням у виробництво нових технологій, із залученням нових країн у світове господарство, із змінами обсягів видобутку золота [19, с. 217–218].

На думку австрійського економіста Й. Шумпетера, перший цикл Кондрат'єва був викликаний інноваціями у текстильній промисловості в Англії, другий цикл був наслідком масштабного будівництва доріг, а третій – викликаний інноваціями в хімічній промисловості і початком промислового використання електроенергії та двигуна внутрішнього згорання.

У контексті структурних трансформацій в роботі «Економічні цикли» головну причину довгострокових коливань економіки Й. Шумпетер вбачає у тому, що впровадження базових нововведень, тобто таких, що істотно змінюють як набір пропонованих покупцю продуктів, так і технологію їх виготовлення, відбувається не безперервно, а періодично. У той момент, коли раніше існуючий набір продуктів гранично заповнив ринок, а колишня технологія не дає можливості виробити який-небудь принципово новий продукт, не можна значно розширити ринок, не кажучи вже про створення нового [20].

Така ситуація граничного насичення ринку періодично поновлюється. Застосування нових базових нововведень викликає бурхливе зростання виробництва в передових галузях, що стимулює зростання і структурну перебудову усієї економіки. Але у міру того, як ринок усе більш заповнюється, в економіці нарощає кризова ситуація, що вимагає створення нових перспективних ринків, що дають простір самозростанню капіталу. Кожне таке нове розширення економіки, кожна нова хвиля змінює і сам механізм функціонування ринкового господарства.

Значний вплив на структурну політику держави мала група теорій поширення «індустріального суспільства», найвідомішими представниками якої є Уолт Ростоу, Пітер Друкер та Джон Гелбрейт.

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Дж. Гелбрейт вперше вводить в науковий обіг поняття «техноструктури», визначаючи її як союз знань і кваліфікації. Основою економіки визнавалися великі корпорації, сила яких ґрутується на науково-технічному прогресі [21, С.399]. Автор вважає доцільним збільшувати витрати на освіту й підвищення кваліфікації, в чому важливу роль повинна відіграти держава.

У працях «Футурошок» (1970р), «Третя хвиля» (1980 р.), «Передумови та прогнози» (1983 р.), «Метаморфози влади» (1990) американський футуролог другої половини ХХ століття Елвін Тоффлер доводить, що в найближчі десятиріччя пріоритетного розвитку набудуть інформація та знання, як чинники багатьох змін та вектор структурних трансформацій економіки. Структурні зміни, що охоплять світ будуть включати: 1) зростання ролі інтернету, інтерактивних медіа, клонування, генної інженерії; 2) культурні зміни, де відбудеться зменшення ролі сім'ї, зростання розлучень та посилення ЛГБТ спільнот; 3) посилення тенденцій консюмеризму, де люди будуть страждати, не від нестачі продуктів, а, на впаки, проблеми вибору.

До речі, Тоффлер передбачив ряд історичних подій і світі, а саме розпад Радянського Союзу, падіння Берлінського Муру та посилення ролі Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

Результатом наукових досліджень Майкла Портера у розрізі структури економіки є концепція стадій економічного розвитку, згідно з якою

держави проходять чотири фази розвитку, відповідно до джерел досягнення конкурентоспроможності [22, с. 39].

Так, національні економіки на першій фазі розвитку конкурують за рахунок наявності природних ресурсів, сприятливих умов для сільського господарства, надлишковій і дешевій низькокваліфікованій робочій силі. На другій стадії країна формує конкурентні переваги за рахунок збільшення обсягу інвестицій, тобто вдосконалення фактірів виробництва, стратегії, структурі і суперництву фірм, зростаючому внутрішній попиту. Третя стадія характеризується розвитком НТП. Перші три стадії характеризують економічне зростання, зростання добробуту країн. Четверта ж стадія, або конкуренція на основі багатства, характеризує спад в економіці, зниження конкурентоспроможності та добробуту, оскільки забезпечення високих соціальних стандартів в країні здійснюється за рахунок зниження економічної ефективності.

В інституційних теоріях вивчення економіки здійснюється в межах інституційної структури економіки, через призму розподілу за інституційними секторами, формами власності, організаційно-правовими формами підприємництва (табл.5).

Інституційна теорія Дугласа Норта пояснює структурні трансформації в економіці перебудовою інституційної основи економіки, можливістю використовувати кращий світовий досвід інституційної трансформації, запровадженням інноваційних змін у системі державного управління.

Таблиця 5. Теорії інституційної структури

Автори	Назва	Основна ідея	Період
Р.-Г. Коуз	Теорема Коуза	Вартість укладення і виконання контрактів та утримання організацій становить значну частину загальних ресурсів економіки. З огляду на організаційні витрати угод можна пояснити існування фірм, різних корпоративних об'єднань, варіантів контрактів і навіть структуру фінансової системи. Об'єднуючи різні типи витрат на організаційну діяльність і менеджмент, Р.-Г. Коуз запропонував новий підхід до комплексного аналізу інституцій економічної системи. Такий аналіз основних характеристик фірм покладено в основу більш загальних висновків щодо інституційної структури економіки з т.з. прав власності.	1937–1960 рр.
Ф. Перу	Теорія економічного домінування	Обґрунтував вплив економічної влади на структурні перетворення економіки та економічне зростання. Наголошував, що наявність домінуючих контрагентів є основою для економічного зростання. Звернув увагу на важливу роль держави у структурному реформуванні економіки.	1961 р.
Д. Норт	Інституційна теорія	Структурні трансформації в економіці пояснюються перебудовою інституційної основи економіки, що є необхідним для зниження транзакційних витрат, що і стимулює економічне зростання.	1990р.

Джерело: за даними: [27, 28]

Д. Норт вважає, що наявність та ефективність інституцій у поєднанні з технологією визначають обсяг транзакційних витрат (англ. cost of transacting). У його книзі «Інституції» автор показує як розвиток інституцій призводить до зниження транзакційних витрат, впливає на перебудову структури економіки що і стимулює економічне зростання.

Наприклад, розвиток торгівлі відбувався від локального обміну в межах села, розширявся за межі регіону у вигляді ярмарок чи базарів; потім більш довгих відстаней до всіх інших регіонів світу. Кожен такий етап супроводжувався спеціалізацією та розподілом праці та постійним удосконаленням технологій з метою зниження транзакційних витрат. Це очевидно, що в межах локального обміну транзакційні витрати були досить низькими, проте коли ринки зростають, кількість учасників збільшується, виникають витрати на доставку продукції, пошук контрагентів, пошук інформації, забезпечення прав власності, то транзакційні витрати зростають. Відповідно, розвиток цих інституцій безпосередньо прискорює історичний економічний розвиток суспільств.

Ще одним представником інституціоналізму, який в межах теорії «економічного домінування» обґрунтував вплив економічної влади на структурні перетворення економіки є Франсуа Перру.

Автор наголошував, що в реальній економічній системі завжди є економічне домінування, де одні агенти домінують над іншими та впливають на їх рішення. Цей асиметричний вплив може здійснюватися конкурючими фірмами, галузями, організованими групами (асоціаціями та профспілками) і державою.

Наявність домінуючих фірм є основою для економічного зростання в галузях, де ці фірми є домінуючими. Це відбувається за рахунок економічних переваг домінуючої фірми, яка фактично примушує інших контрагентів приймати вигідні для домінуючої фірми рішення, що веде до її подальшого зростання. У розрізі регіону чи країни в цілому навколо домінуючої одиниці утворюються "зони розвитку" за рахунок створення агломерацій та поглинань.

На основі влади домінування для структурного реформування економіки визначальним стає ефект домінування держави, який дозволяє реалізовувати стратегічні пріоритети структурної модернізації економіки відповідно до суспільних інтересів та забезпечувати умови їх реалізації.

В теоріях просторової організації (регіональної структури) наголошується на ролі національних регіонів у забезпеченні економічної динаміки та розвитку країни (табл.6).

Передумовою для появи концепції регіональної структури можна вважати ідеї Альфреда Маршала про «локалізовану промисловість» та теорію сільськогосподарського штандорту Йогана фон Тюнена, а саме схеми розміщення сільськогосподарського виробництва в залежності від місця збуту продукції. Теорія індустріальних районів Маршалла в подальшому була використана Майклом Портером при побудові концепції конкурентних переваг у частині «споріднені та підтримуючі галузі». Далі ідеї були розвинуті Франсуа Перру (теорія «полюсів зростання», 1950) та Дж.Бекатіні (теорія «індустріальних дистриктів», 1979).

Лауреат Нобелівської премії з економіки 1974 року, шведський економіст Гунар Мюрдал також розглядав проблеми нерівномірності соціально-го та економічного розвитку між країнами. Автор вбачав їх причину у індустріалізації та наявності соціальних і технічних умов для її впровадження. А саме, регіони, що розвивають виробництво являються більш конкурентоспроможними у порівнянні з бідними регіонами, де домінують більш традиційні сектори виробництва. Г.Мюрдал наголошував, що розрив між багатими країнами Півночі та бідними країнами Півдня ще більше зростає, оскільки низькі соціально-побутові умови для населення, масова убогість, низька продуктивність праці, низький рівень індустріалізації та організації виробництва не приваблюють інвесторів. Відсутність інвестицій є причиною подальшого занепаду, в результаті чого виникає «зачароване коло», де бідні стають ще біднішими. У свою чергу, капітал і робоча сила концентруються в місцях, де вони можуть отримати найбільшу заробітну плату та дохідність, тобто направляються в країни, які вже розвивають виробництво [23].

До групи теорій економічного районування також відносяться теорію «нової економічної географії» Поля Кругмана. Модель «центр–периферія» (англ. core–periphery model) розподіляє територію на Центр, що об'єднує передові технологічні та соціальні досягнення, та Периферію, тобто сукупності віддалених та слаборозвинутих територій із затримкою модернізації. П. Кругман показує, як взаємодія зростаючої внутрішньої економії на масштабі на рівні підприємства,

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Таблиця 6. Теорії просторової організації (регіональної структури)

Автори	Назва	Основна ідея	Період
А.Маршалл	Теорія індустріальних районів	Закладено ідеї класифікації економіки. Розвиток регіонів відбувається за рахунок концентрації виробництва у певних індустріальних районах, що викликають бажанням фірм скратити витрати за рахунок досягнення зовнішнього ефекту від масштабу.	кін XIX – поч. XX ст.
Ф. Перу	Теорія полюсів зростання (англ. growth pole theory)	Обґрунтовано, що провідну роль у економічному зростанні відіграє галузева структура економіки, а саме: регіони, в яких розміщуються підприємства лідеруючих галузей, стають центрами тяжіння факторів виробництва за рахунок забезпечення їх найбільш ефективного використання та ефекту від масштабу та агломерації. Це призводить до концентрації підприємств і формування полюсів економічного зростання.	50-ті роки ХХ ст.
П. Кругман	Теорія нової економічної географії	Розглянуті нерівномірність розвитку регіонів та їх причини. За принципами внутрішньої економії на масштабі, оціні транспортних витрат та мобільності факторів виробництва автор показав як концентрується виробництво, що в свою чергу викликає зміну регіональної економічної структури.	1979р.
М. Фудзіта, Т. Морі	Теорія розвитку міської системи.	Автори описують регіональні трансформації, що викликані ростом населення. Розширення регіонів здійснюється за рахунок розповсюдження сільськогосподарського виробництва на оточуючі регіони. Проте потреби селян у промислових товарах не зникають, тому відбувається розвиток міст[3]	1997р.
Г. Мюрдаль		Причини нерівномірності соціального та економічного розвитку між країнами вбачав у індустріалізації. Обґрунтував чому розрив між багатими і бідними країнами буде все більше поглиблюватися.	друга половина ХХ ст.
М. Портер, М. Енрайт	Кластерна теорія, Концепцію регіонального кластеру	На світових ринках конкуренція здійснюється не окремими фірмами, а цілими кластерами, тобто групами конкурентоспроможних фірм, які пов'язані вертикальними або горизонтальними зв'язками. Формування кластерів є одним з основних факторів для внутрішнього економічного розвитку. Причиною регіональної концентрації є конкуренція.	90-ті роки ХХ ст.

Джерело: за даними: [27, 28]

транспортних витрат та мобільності факторів виробництва може викликати зміну просторової економічної структури [24]. У моделі він стверджує, що коли існують витрати на транспортування промислової продукції, виробники зосереджуються в одному регіоні (Центрі), а інші регіони (Периферія) обмежуються лише постачанням сільськогосподарської продукції.

В глобальному розрізі, якщо виробництво концентрується за принципами економії на масштабі, то розвинуті країни будуть концентрувати в собі ще більше виробництва, замість того, щоб розповсюджуватися по світу. Це призводить до того, що ці райони стають більше населеними, що акумулює більший попит у цих районах, що ще більше призводить до концентрації капіталу.

Теорії глобальних трансформацій висвітлюють причини нерівномірності економічного розвитку окремих країн і регіонів світу та ефективність їх інтеграції у світогосподарський простір (табл.7).

Серед теорій, що пояснюють існуючу архітектоніку світового господарства, важливе місце відводиться теоріям міжнародної торгівлі, у яких зовнішня торгівля визначається універсальним інструментарієм підвищення ефективності національної економіки. Структурні пропорції національних економік є наслідком міжнародного поділу праці, спеціалізації виробництва і експорту і, відповідно, місцем країни у світовій системі господарювання.

Глобальний рівень проблематики структурних трансформацій економіки розглянуто в роботах Д. Белла, А. Тоффлера, Дж. Гелбрейта, Ф. Фукуяма та ін., що акцентують увагу на глобальних структурних диспропорціях світового господарства, а саме: вичерпаності джерел і факторів індустріального розвитку; невідповідності темпів промислового розвитку і можливостей екосередовища до регенерації природного капіталу; взаємовідносин країн центру і периферії у світовій економіці; гіпертрофованому зростанні фінан-

Таблиця 7. Теорії глобального структурування (глобальних трансформацій)

Автори	Назва	Основна ідея	Період
А.Сміт, Д.Рікардо, Е.Хекшер, Б.Олін, В.Леонтьєв, П.Самуельсон	Теорія абсолютних та відносних переваг; модель Хекшера–Оліна–Самуельсона	Теорії, в яких визначено зовнішню торгівлю універсальним інструментарієм підвищення ефективності національної економіки. Обґрунтовано структурні пропорції національної економіки на основі міжнародного поділу праці, спеціалізації виробництва і експорту в умовах зовнішньої відкритості	кінець XVIII ст.
Д. Белл, А. Тоффлер, Дж.Гелбрей, Ф. Фукуяма	Футурологічні теорії	Акцентують увагу на глобальних структурних диспропорціях світового господарства, а саме: вичерпаності джерел індустріального розвитку; темпах промислового розвитку і можливостях екосередовища; взаємовідносинах країн центру і периферії у світовій економіці	XX ст.– наш час
Ф.Шарп, Л.Шміттер, В.Стрік	Наднаціональна теорія структурних трансформацій	Базується на теорії "мультирівневого управління" (англ. Multilevel governance). Важливими акцентами в даній теорії є виокремлення ролі держави та ринкових інституцій, системи наддержавного регулювання у формуванні ефективних структурних пропорцій розвитку національної економіки.	1996р.
Я.Тінберген, Е. Гіddenс, Дж. Сакс, Р.Дж. Барро,	Теорії конвергенції та дивергенції	Обґрунтують зближення рівня економічного розвитку чи навпаки посилення соціально–економічної диференціації між країнами технологічними лідерами і країнами периферії.	кінець XX ст – XXI ст

Джерело: за даними: [25, 28]

сового сектора економіки, що формує віртуальну господарську сферу (англ. bubble economies); зміщення центру ваги економічної діяльності у сферу послуг; звуження ринкового поля економіки внаслідок зростання тенденції до неспроможності ринку (англ. market failure); поступовий перехід до неоекономіки.

Сучасний світогосподарський устрій характеризується посиленням міжкраїнової соціально–економічної диференціації між країнами технологічними лідерами і країнами периферії. В різni періоди економісти, соціологи і політикум апелюють до положень теорій конвергенції та дивергенції (Я. Тінберген, Е. Гіddenс, Дж. Сакс, Р.Дж. Барро, Х. Сала–Мартін та ін.) про позитивний вплив сучасного індустріального розвитку на системи з різним рівнем економічного розвитку, які під впливом глобалізації набувають однакових рис, зближуються. Антиглобалісти в свою чергу наголошують на розгортанні тренду «дивергенції», що проявляється в диспропорційності розвитку світового господарства, збільшенні розриву між рівнями розвитку окремих країн (макрорегіонів, регіонів, субрегіонів), посилення відмінностей між національними моделями економіки, їх окремими структурами і механізмами [25].

Прихильники антиглобалістського напряму розглядають глобальну систему міжнародних сто-

сунків як нееквівалентну, де ефект від зовнішніх зв'язків отримують, в першу чергу, розвинуті країни, нав'язуючи свої умови нееквівалентного обміну і інвестування, перерозподіляючи суспільне багатство неконкурентоспроможних націй на свою користь, посилюючи тим самим диспропорційність економічного розвитку, нераціональність структури економіки на користь застарілих виробництв, сировинний перекос внутрішньо – та експортօрієнтованого виробництва країн периферії.

Попри існування різноманітних поглядів на інституціоналізацію світогосподарських процесів авторська позиція полягає у обґрунтуванні положення про переважання тенденції до конвергенції, тобто постійного зближення економік різних країн за багатьма показниками, що залучає все більше число країн в загальне русло світової цивілізації. Разом з тим, для отримання переваг від інтеграції країни мають співставляти рівень відкритості економіки з рівнем її конкурентоспроможності. Країни з середнім та низьким рівнем конкурентоспроможності мають інтегруватися тільки після якісного і кількісного вдосконалення національної економічної системи на основі підвищення ефективності використання наявних ресурсів, інвестицій, технологій, якісних структурних зрушень в економіці, формування конкурентного середовища і конкурентоспроможності національних виробників на внутрішніх ринках.

Висновки

В економічній науці не існує одностайності щодо змісту структурних трансформацій, їх інструментарію та значення для реалізації економічної динаміки та розвитку економік світу. Аналіз теоретичних підходів щодо структурування економіки дозволив виділити групи теорій, критерієм типологізації яких можуть слугувати концептуальні підходи до структурування економіки та інструментарій реалізації структурних перетворень. Серед них: теорії економічного зростання, теорії галузевої, відтворювальної, технологічної, інституційної, регіональної структури, а також теорії глобальних трансформацій.

Різноманітні підходи до структурування економіки характеризують економічну систему як поліструктурне утворення, що складається з безлічі взаємопов'язаних і відповідним чином упорядкованих в часі, просторі, системі різних координат компонентів (галузей, технологічних укладів, інституційних секторів тощо). Складноструктурованість економіки полягає також у взаємовпливі на процеси економічного розвитку значної кількості структурних чинників, які мають різновекторну спрямованість, визначаючи тим самим широкий спектр структурних трансформацій національної економіки.

Узагальнення теоретичних підходів до структурних трансформацій економіки дозволило сформулювати твердження про те, що суспільно-економічний розвиток являє собою складний динамічний процес, який характеризується: по-перше, як кількісними змінами (пожавлення і сповільнення економічної динаміки), так і якісними змінами, презентованими структурними трансформаціями виробництва, споживання та зайнятості; по-друге, діалектикою взаємодією позитивних і негативних факторів впливу, що обумовлюють циклічний характер економічної динаміки, коли періоди пожавлення і піднесення змінюються періодами кризи і депресії з відповідним формуванням передумов структурних і динамічних трансформацій в економіці.

Взаємозв'язок економічного зростання і структурних трансформацій виявляється у їх взаємозалежності. Природа і якість економічного зростання обумовлюється структурними факторами, що його продукують: за рахунок технологічних проривів, пов'язаних зі зміною домінуючих технологій; галузевих трансформацій – переміщення ресурсів у високопродуктивні галузі з низько-

продуктивних; відтворювальних трансформацій – збільшення частки валової доданої вартості за рахунок зниження матеріалоємності виробництва; інституційних змін – політичних та соціальних – в державній політиці, в системі потреб, у тому числі спрямованих на зростання рівня доходів та зниження їх диференціації як вагомого мотиваційного чинника підвищенння продуктивності праці.

Зворотній вплив економічного зростання на структурні трансформації економіки полягає у формуванні матеріальних передумов для реалізації цілеспрямованих заходів щодо формування ефективної структури економіки з переважанням високотехнологічних видів економічної діяльності, презентованих сучасними модернізованими виробництвами; підготовки висококваліфікованих сучасно навчених фахівців; здійснення системних наукових розвідок у розробці і опануванні нових видів сировини і матеріалів, запроваджені нових технологій виробництва та форм організації праці, освоєнні нових ринків збуту.

Перспективами подальших наукових розвідок визначено сумісне застосування теоретичних підходів з метою наукового обґрунтування стратегічних напрямів і пріоритетів державної структурної політики та оцінювання ролі окремих факторів структуротворення економіки для формування механізмів реалізації державної стратегії структурних трансформацій економіки України.

Список використаних джерел

1. Hollis B. Chenery, Structural Change and Development Policy (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1979);
2. Peter F. Drucker (1969). The Age of Discontinuity. Guidelines to our changing Society. Published by Butterworth-Heinemann. 380p.
3. Fujita M., Mori T. Structural Stability and the Evolution of Urban Systems // Regional Science and Urban Economics. — Elsevier, 1997. — Vol. 27, № 4–5. — Р. 339–442. — DOI:10.1016/S0166-0462(97)80004-X.
4. Р. Харрод. Теория экономической динамики: Пер. с англ. В.Е. Маневича. /Под ред. В.Г. Гребенникова. — М.: ЦЭМИ РАН, 2008. — 210 с.
5. Hollis .B. Chenery and Alan M. Strout. «Foreign Assistance and Economic Development». Am.Econ.Rev., Sep.1966, 56, p.679–733
6. Donella H Meadows; Jorgen Randers; Dennis L Meadows; William W Behrens. The Limits to Growth: A

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

- Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind. — 1. — Universe Books, 1972. — 211 p.
7. Romer P.M. Endogenous Technological Change / P.M. Romer // Journal of Political Economy. — 1990. — V.98. — №5. — P.71
8. Маркс К. Сочинения / К. Маркс, Ф. Энгельс. — М. : Государственное издательство экономической литературы. — 2-е изд. — т. 25. — 1962. — 552 с.
9. Lewis, W. Arthur (1954). «Economic Development with Unlimited Supplies of Labor». The Manchester School. 22: 139–91. DOI:10.1111/j.1467-9957.1954.tb00021.x
10. Леонтьев В. Баланс народного хозяйства СССР. Електронний ресурс [Режим Доступу]: http://istmat.info/files/uploads/28606/planovoe_hozyaystvo_1925_-12.pdf
11. Mason E.S. Price and Production Policies of Large-scale Enterprise // American Economic Review. — 1939. — № 29 (March). — P. 61–74.
12. Bain J. S. Industrial Organization: 2nd ed. — New York: John Wiley, 1968.
13. Ігнатюк А.І. Галузеві ринки: теорія, практика, напрями регулювання: Монографія. — К.: ННЦ ІАЕ, 2010. — 465 с.
14. Fisher A.G.B. Production, primary, secondary and tertiary. — Economic Record 15.1. — 1939. — C. 24–38.
15. Clark C. The Conditions of Economic Progress. — London: Macmillan, 1940
16. Fourastié J. Le Grand Espoir du XX esinicle: Progristechnique, progriséconomique, progrissocial. — Paris: Press es Universitaires de France, 1949.
17. Иноzemцев В.Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы / В. Л. Иноzemцев. — М. : Логос, 2000. — 185с.
18. Bell D. The coming of post-industrial society: A venture of social forecasting. — N.Y.: Basic Books, 1973, ISBN 0-465-01281-7
19. Кондратьев Н.Д. Проблемы экономической динамики / Н.Д. Кондратьев — М. Экономика, 1989. 526с.
20. Schumpeter J.A. Business cycles: a theoretical, historical and statistical analysis of the capitalist process in 2 vols. / J.A Schumpeter. — New York : McGraw—Hill, 1939 —461 p.
21. Гэлбрейт Дж. Новое индустриальное общество: Пер. с англ. / Дж. Гэлбрейт. — М.: ООО «Издательство ACT»: ООО «Транзит книга»; СПб.: TerraFantastica, 2004. — 602 с
22. Порттер М. Международная конкуренция: Пер. С англ./ Под ред. В.Д. Щетинина.— М.: МО, 1993, 929с.
23. Gynnar Myrdal. Economic Theory and Underdeveloped Regions, Gerald Duckworth, 1957.
24. Krugman P. R. Increasing Returns and Economic Geography // The Journal of Political Economy. — The University of Chicago Press, 1991. — Vol. 99, № 3. — P. 483–499.
25. Барро Р.Дж., Сала—И—Мартин Х. Экономический рост/ Р.Дж. Барро, Х. Сала—И—Мартин; пер. с англ. — М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2010. — 824 с.
26. Экономика как наука / Пер. с фр. И. А. Егорова. — М.:Наука для общества, РГГУ, 1995. — 168 с.
27. Coase, R. Y. «The Nature of the Firm». Economica. 4 (1937): 1, 386–405 [рус. перев.: Коуз Р. Фирма, рынок и право. М., 1993].
28. Чухно, А.А. Сучасні економічні теорії:підручник / А. А. Чухно, П. І . Юхименко, П. М. Леоненко; за ред. А. А. Чухна. — К.:Знання, 2007. — 514 с.

References

1. Hollis B. Chenery, Structural Change and Development Policy (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1979)
2. Peter F. Drucker (1969). The Age of Discontinuity. Guidelines to our changing Society. Published by Butterworth—Heinemann. 380p.
3. Fujita M., Mori T. Structural Stability and the Evolution of Urban Systems // Regional Science and Urban Economics.—Elsevier, 1997.—Vol.27, № 4—5.—P.339—442. — DOI:10.1016/S0166-0462(97)80004-X.
4. R. Harrod. The theory of economic dynamics: transl by V.YE. Manevych. / Edited by V.H. Hrebennikova. — M.: TSІЙMY RAN, 2008. — 210 p.
5. Hollis .B. Chenery and Alan M. Strout. «Foreign Assistance and Economic Development». Am.Econ.Rev., Sep.1966, 56, p.679–733
6. Donella H Meadows; Jorgen Randers; Dennis L Meadows; William W Behrens. The Limits to Growth: A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind. — 1. — Universe Books, 1972. — 211p.
7. Romer P.M. Endogenous Technological Change / P.M. Romer // Journal of Political Economy. — 1990. — V.98. — №5. — P.71
8. Marks K. Writings / K. Marks, F. Enhel's. — M. : Hosudarstvennoe yzdatel'stvo ekonomicheskoy lyteratury. — 2d ed. — vol. 25. — 1962. — 552 p.
9. Lewis, W. Arthur (1954). «Economic Development with Unlimited Supplies of Labor». The Manchester School. 22: 139–91. DOI:10.1111/j.1467-9957.1954.tb00021.x
10. Leontief V. Balance of the national economy of the USSR. Electronic Resource [Access Mode]: http://istmat.info/files/uploads/28606/planovoe_hozyaystvo_1925_-12.pdf

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

11. Mason E.S. Price and Production Policies of Large-scale Enterprise // American Economic Review. – 1939. – № 29 (March). – P. 61–74.
12. Bain J. S. Industrial Organization: 2nd ed. – New York: John Wiley, 1968.
13. Ihnatyuk A.I. Industrial markets: theory, practice and directions for regulation: Monograph. – K.: NNTS IAE, 2010. – 465 p.
14. Fisher A.G.B. Production, primary, secondary and tertiary. – Economic Record 15.1. – 1939. – P. 24–38.
15. Clark C. The Conditions of Economic Progress. – London: Macmillan, 1940
16. Fourastié J. Le Grand Espoir du XX esicle: Progristtechnique, прогривісомомік, прогривсоціал. – Paris: Press es Universitaires de France, 1949.
17. Inozemtsev V. L. Modern post-industrial society: nature, contradictions, prospects / V. L. Inozemtsev. – M.: Lohos, 2000. – 185p.
18. Bell D. The coming of post-industrial society: A venture of social forecasting. – N.Y.: Basic Books, 1973, ISBN 0-465-01281-7
19. Kondrat'ev N.D. Problems of economic dynamics / N.D. Kondrat'ev – M. Ekonomika, 1989. 526 p.
20. Schumpeter J.A. Business cycles: a theoretical, historical and statistical analysis of the capitalist process in 2 vols. / J.A Schumpeter. – New York : McGraw– Hill, 1939 –461 p.
21. Galbraith J. The New Industrial State: Per. s anhl. / Dzh. Нілбрейт. – M.: ООО «Yzdatel'stvo AST»: ООО «Tranzylknyha»; SPb.: TerraFantastica, 2004. – 602 p.
22. Porter M. The Competitive Advantage of Nations: Per. Sanhl. / Pid red. V.D. Shchetynyna. – M.: MO, 1993, 929 p.
23. Gynnar Myrdal. Economic Theory and Underdeveloped Regions, Gerald Duckworth, 1957.
24. Krugman P. R. Increasing Returns and Economic Geography // The Journal of Political Economy. – The University of Chicago Press, 1991. – Vol. 99, № 3. – P. 483–499.
25. Barro R.J., Sala-i-Martin H. Economic growth / R.J. Barro, H. Sala-i-Martin; transl. from English – M.: BINOM. Laboratoriya znan', 2010. – 824 p.
26. Economics as a science / Trans. with fr. I.A. Egorova. – M.: Science for Society, RSUH, 1995. – 168 p.
27. Coase, R. Y. «The Nature of the Firm». Economica. 4 (1937): 1, 386–405.
28. Chukhno, A.A. Modern economic theories: a textbook / AA Chukhno, P.I. Ekumenenko, P. M. Leonenko; for ed. AA Chukhna. – K.: 2006, 2007. – 514 pp.

Дані про автора

Ходжаян Алла Рубенівна,

аспірант, Державний науково–дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, м. Київ
e-mail: khodzhaian@gmail.com

Данные об авторе

Ходжаян Алла Рубеновна,

аспирант, Государственный научно–исследовательский институт информатизации и моделирования экономики Министерства экономического развития и торговли Украины, г. Киев
e-mail: khodzhaian@gmail.com

Data about the author

Alla Khodzhaian,

Postgraduate Student, State Research Institute for Informatization and Economic Modeling Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, Kyiv
e-mail: khodzhaian@gmail.com